

EĞİTİMİN POLİTEKNİKLEŞTİRİLMESİ: FELSEFESİ VE UYGULAMALAR

Okay DEMİR*   **Arif AKÇA****

Öz

Her zaman okullar ve toplumlar üzerinde etkili olan felsefe, özünde, bir arayış olup gelişim, değişim ve dönüşüm süreçleri için vazgeçilmezdir. Felsefenin bir alt dalı olan eğitim felsefesi ise eğitsel amaçlar söz konusu olduğunda devreye girmektedir. Dünyanın birçok yerinde eğitsel sorunlara çözüm aramak için, eğitim felsefesinde yer alan farklı yaklaşımlardan yararlanıldığı görülmektedir. Bu araştırmanın konusu da, bu eğitsel sorunlara, diyalektik materyalizmin penceresinden çözüm arayan politeknik eğitim ve uygulamalarıdır. Araştırmada tarihsel araştırma yöntemi kullanılmış ve veriler, doküman incelemesi yöntemiyle analiz edilmiştir. Bu araştırmada politeknik eğitim, öncelikle, kavramsal olarak ele alınmıştır. Sonrasında politeknik eğitim, içerdiği eğitim felsefesi açısından incelenmiş ve son olarak da uygulamaya yön veren düşünürlerin görüşleri ışığında, Sovyet Rusya özelinde, eğitim uygulamalarına yer verilmiştir. Politeknik eğitim anlayışına açıklık getirmek amacıyla yazılmış bu çalışmada, her ne kadar ülkemizde tamamıyla uygulanması mümkün görünmese de eğitim uygulamalarında, politeknik eğitimin felsefesinden ilham alınarak birtakım düzenlemelerin yapılabileceği umulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim felsefesi, politeknik eğitim, iş okulu.

* Dr., Millî Eğitim Bakanlığı, okay4425@gmail.com, Malatya/Türkiye

** Millî Eğitim Bakanlığı, arif.akca@meb.gov.tr, Malatya/Türkiye

POLYTECHNICIZATION OF EDUCATION: PHILOSOPHY AND PRACTICES

Abstract

Philosophy, which has always affected schools and societies, is essentially a search and indispensable element of development, change, and transformation processes. Education philosophy, a sub-branch of philosophy, steps in when there are educational purposes in a process. It is seen that different approaches in the philosophy of education are used to find solutions to educational problems in many parts of the world. The topic of this research is polytechnic education and practices which seek solutions to the educational problems through the frame of dialectical materialism. The historical research method is used in this research and the obtained data are analyzed with the document analysis method. Firstly, polytechnic education is conceptually analyzed in the scope of the research. Polytechnic education is then analyzed in terms of the education philosophy it involves; finally, education practices in Soviet Russia are analyzed under the light of the thinkers that shaped the practices. It is known that although the aim is to clarify polytechnic education philosophy, it doesn't seem possible to completely apply the method in Turkish education.

Keywords: Education philosophy, polytechnic education, work school.

1. GİRİŞ

Kelime anlamı olarak “bilgi ve bilgelik sevgisi, arayışı” anlamına gelen felsefenin önemi, insanın ve evrenin varoluş nedenini sorgulamada ortaya çıkmaktadır. Felsefe sadece sorgulamayla yetinmemekte, aynı zamanda gelecekle de bağlantılı sorular sorarak sistemlere ve bilime katkı da sunmaktadır (Tekin ve diğerleri, 2014; Üstüner, 2002). Eğitimin de kendi dinamikleri olan bir sistem bütünü olduğu gerçeği göz önüne alınırsa felsefeden etkilenmemesi düşünülemez. Bu yüzden felsefi konular her zaman okullar ve toplumların eğitime bakışında etkili olmuştur. Toplumların ve onların sahip olduğu okulların hızlı bir değişim ve dönüşüm sürecinden geçtiği düşünülürse, “durumu yeniden değerlendirme” sürecini harekete geçirmede eğitim felsefesinin gerekliliği

ortaya çıkacaktır (Ornstein & Hunkins, 2014). Eğitim felsefesi, eğitimin amaçlarını şekillendiren, bu nedenle eğitim programlarına ve eğitim uygulamalarına yön veren bir disiplin veya sistemli fikir ve kavramlar bütünüdür. Eğitim felsefesi, eğitimle ilgili olan tüm unsurları dikkate alarak eğitime bir bütün olarak anlam vermeye çalışır. Eğitim felsefesi eğitim uygulamalarını sürekli eleştireci bir yaklaşımla değerlendirmek, uygulamaların dayandığı teorik temelleri incelemek ve eğitim uygulamaları için ülke gerçekleri ve ihtiyaçları, toplumun, kültürün ve insanın niteliği ile tutarlı eğitim teorileri ortaya koymak durumundadır (Fidan ve Erden, 1987; akt. Tuncel, 2014). Genel itibariyle eğitim felsefesinin işlevleri şu şekilde sıralanabilir (Akpınar, 2011; Demirel, 2004; Sönmez, 2011):

- Eğitim hedeflerinin seçiminde, hedeflerin topluma ve bireye uygunluk derecesinin tayin edilmesini ve hedefler arasındaki tutarlığın kontrol edilmesini sağlar.
- Eğitim bilimleri ve eğitimle ilgili diğer bilimlerin bulgularını bütünleştirerek eğitim uygulamalarına çok yönlülüğü ve geniş açıdan bakmayı getirir.
- Eğitimde geçmiş-bugün-gelecek arasında anlamlı bağ kurulmasını sağlar.
- Eğitim faaliyetlerinin dayandığı kuramsal temelleri inceler ve eleştirir.
- Bilimsel bilgiler ve uygulama sonuçlarını birleştirerek ülkenin toplumsal, ekonomik yapısı ve değerleri ile tutarlı teoriler geliştirir.
- Eğitimi ve öğretmenlere, eğitimi bütün yönleriyle görmelerinde yardımcı olur.

Eğitim felsefesinin, standartlar dizisi veya nihai hedef-davranışlara karar vermede eleme aracı olarak kullanılabilmesi için, açıkça ifade edilmiş olması gerekir (Tyler, 2014). Hangi felsefe temel alınır, o felsefenin ileri sürdüğü ölçütlere uygun hedefler, davranışlar, içerik ve sınav durumları geliştirilebilir ve böylece temel alınan felsefeye göre belirlenmiş hedeflere ters düşmeyecek yeni hedefler eklenir. Bu noktada eğitim ile ekonomik, politik ve toplumsal sistemlerin dayandığı felsefenin de aynı olması gerekir; zira eğitim sistemi, ekonomik, politik ve toplumsal hedefleri her bireye aşlamak, toplumu ve kişiyi bu hedefleri gerçekleştirecek nitelikte yetiştirmek üzere düzenlenir (Kaygısız, 1997). Bu doğrultuda Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda Sovyetler Birliği'nde ve İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda da Doğu Avrupa ülkelerinde, sosyalist toplum düzenine geçilmesiyle “teorik bir formasyon” içeriğinden ibaret olan geleneksel eğitim ideali, yerini “bilimsel-teknik formasyon” idealine bırakmıştır. Eğitim ve öğretim sistemlerinin “bilimsel-teknik devrim” in gereklerine cevap verebilmesi için eğitim ve öğretimin politeknikleştirilmesi çabası söz konusu olmuştur (Aytaç, 1971).

Politeknik terimi, pedagoji alanında ilk defa Fransız İhtilali'nde Paris'te kurulan “*Ecole polytechnique*” için kullanılmış olup bugünkü anlamıyla K. Marx tarafından “öğretimin maddi üretim ile birleştirilmesi” şeklinde formüle edilmiştir. Bu düşünceye göre insanlar, daha gençlik devrinden itibaren hem zihni hem de bedeni bir çabaya tabi tutulmalı; yani öğretim ile üretim hayatındaki pratik çalışma birbiriyle birleştirilmelidir (Aytaç, 1971; Demirtaş, 2002). Gerçekten de sosyalist eğitimin ana ilkelerinden biri olan politeknik eğitimde varılmak istenen nokta, okullarda verilen dersler ile üretim alanlarındaki uygulamalı çalışmaların bir sentezidir (Demirtaş, 2002).

Türkiye özelinde alanyazın incelendiğinde, politeknik eğitim ve uygulamalarını içeren oldukça sınırlı sayıda çalışma vardır. Politeknik eğitimin felsefesi ve

uygulamalarını içeren bu araştırma, Sovyet Rusya özelinde, politeknik eğitim uygulamalarına yön vermiş düşünürlerin doğrudan deneyimleri ve görüşleri ışığında yapılandırılmıştır. Politeknik eğitimin, üretimi odak noktasına alması ve üretim için eğitim anlayışı ile sadece sosyalist ülkelerde değil; kapitalist ve gelişmekte olan ülkelerde de örnek uygulamalara kaynaklık ettiği görülmektedir (Erkılıç, 2013). Toplumun ihtiyaç duyduğu üretici bireylerin yetiştirilmesi ve onların her yönden geliştirilmesi anlayışı günümüzde hala geçerliğini korumaktayken (Aslan ve Topçu, 2010), bu anlayışın bir yansıması olan politeknik eğitimin felsefesinin anlaşılması ve özellikle üretim temelli eğitimsel uygulamalar için yol gösterici olması önemli görülmektedir.

2. YÖNTEM

Bu çalışmada, tarihsel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Tarihsel araştırma yöntemi, “geçmişte meydana gelmiş ve davranış göstermiş olay, olgu, nesne ve subjelerin araştırılmasında ya da belirlenmiş bir problemin geçmişle ve bazen de günümüzle ilişkisi yönünden incelenmesinde yararlanılan bir yaklaşımdır” (Ekiz, 2003). Veri toplama yöntemi olarak da doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. “Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar” (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Verilerin toplanmasında özellikle birincil kaynaklara ulaşılmaya çalışılmış, bu doğrultuda düşünürlerin ulaşılabilen eserleri temin edilmiştir. Doğrudan insanlardan veri toplanmadığı için bu araştırma, “Etik Kurul Onayı” gerektirmemektedir.

Politeknik Eğitimin Felsefesi

Özellikle sosyalist ülkelerde uygulama alanı bulan politeknik eğitim, materyalist felsefenin eğitim alanına yansımaları olarak düşünülebilir. Materyalist felsefenin eğitime bakışının temelinde eğitimin sınıfsal ve maddi özünün bulunduğu görüşü vardır ve materyalist eğitim de doğrudan materyalist bilgi kuramını temel alır (Sönmez, 2013). Materyalist felsefenin önemli isimlerinden Marx ve Engels'e göre kapitalist üretim tarzında işçi sadece bir işi yaparak uzmanlaşmakta ve üretim gittikçe fabrikalaşmaktadır. Bu düzende işçi, belirli bilgi ve becerilere ihtiyaç duymaktadır. Diğer yetenekler ise baskı altına alınıp köreltilmektedir. Böylece insan gerek bedensel gerekse zihinsel olarak tek yönlü geliştirilmektedir. Yani kapitalist sistemde insanın her yönüyle gelişmesi mümkün olmamaktadır. Bunun için sosyalist ekonomi düzenine geçilmelidir. Bu düzende insan, çok yönlü bir eğitimden geçirilerek teori ile pratiği birleştirebilecek ve aynı zamanda çalışan-çalışmayan ikiliği de ortadan kalkacaktır. Bu yüzden Marx'a göre, eğitim denince zihinsel, bedensel ve politeknik eğitim anlaşılmalıdır (Arslanoğlu, 2018).

Politeknik eğitimin felsefesine göre, öğretim programının amacı, insanları çok yönlü yetiştirerek doğaya egemen kılmak ve üretici güçlerin gelişimini sağlamak olmalı ve bazı temel ilkeleri içermelidir. Bu ilkeler: "Uygulama ve kuram arasındaki bütünlük sağlanmalı, okul bir endüstri kurumu gibi üretim merkezi olmalı, kolektif bilincin oluşturulması için birlikte çalışma ve üretimde bulunma etkinliklerine yer verilmeli, kişilik eğitimi önemsenmeli, çocuklara diyalektik akıl yürütme öğretilmeli, ideolojik eğitim ile birlikte beden ve sanat eğitimi yapılmalı" şeklinde sıralanabilir (Sönmez, 2014). Bu ilkelerle birlikte ayrıca politeknik eğitimde, ölçme ve değerlendirmede, öğrencinin diyalektik akıl yürütmeyi kullanıp kullanmadığına, üretime katkısına, kolektif çalışma gücü ve topluma katkısına da bakılmalıdır (Sönmez, 2014). Bu akımın bilgiye ulaşma

yolu, diyalektiğin yasaları ve genel teknikler yardımıyla bir ileri sürece taşınan tez, antitez ve sentez olup bu yol bir süreç olarak sonsuzdur. Politeknik yaklaşımda doğru bilgi, doğanın ve beynin etkileşmesiyle oluşur ve bilgi, pratik ve teorinin iç içe işlemleriyle daha tutarlı olur ve teori ve pratik arasındaki etkileşim sonsuzdur (Toprakçı, 1995). Politeknik eğitimde, uygulama ve kuram birlikte kullanılmalı ve üretimin yapıldığı her yer (fabrika, atölye, çiftlik vb.) bir okul olarak görülmelidir. Öğrenci, eğitim ortamında yeteneklerini geliştirmekle birlikte, ekonomik değeri olan bir iş üretmeli; deney, gözlem, araştırma, inceleme, gezi gibi etkinliklerin yanında yaparak-yaşayarak öğrenme anlayışına da hâkim olmalıdır (Mala, 2011).

Gerçekliğe ve pratiğe yönelen politeknik eğitim hakkında, sosyalist ülkelerin deneyimleri de göz önüne alınarak şunlar söylenebilir (Szaniawski, 1980: 192-193):

- Politeknik eğitim, matematik-doğa bilimleri ile genel eğitim veren çeşitli branşların tekniğin öğeleri ile olan sistematik birleşim süreci ve bu sürecin ürünüdür.
- Politeknik eğitim, teknolojinin öğelerinin, makine bilgisinin temellerinin, elektroteknik ve tarım tekniğinin öğelerinin vb. ve bunlara uygun olarak da okul gençliğinin zihinsel düzeyi ve bedensel yeteneği ile ilişki içinde üstesinden gelme süreci ve bu sürecin sonucudur.
- Politeknik eğitim, üretim çalışması sürecinde basit makine ve araç-gereçlerle uğraşmak için okul gençliğinin pratik yetenek kazandığı bir süreçtir.
- Politeknik eğitim, psikolojik, genel eğitim genel öğretim bilgisine ilişkin ve eğitsel açıdan gözden geçirilmiş, düzenlenmiş üretimsel uğraşlar dizisidir.

Böylece politeknik eğitim, okulun bugüne kadar aktardığı genel kültür sorunlarını pratikle, günlük yaşamın kültürüyle, teknik ve tarımla birleştirme olanağı sağlamaktadır (Szaniawski, 1980). Dolayısıyla politeknik eğitimde insan, her üretici eylemden bir şeyler öğrenerek bütün olarak yetişir ve bu da kolektif ölçüde niteliğin artmasına yol açar (İnal, 2010).

Esasında, eğitim hizmetlerinin sunumunda insanın kendine, yaşadığı topluma ve emeğine yabancılaşması önlenmeli ve insan bir bütün olarak ele alınıp yorumlanmalıdır. Böylece, insan ve toplum ihtiyaçlarını karşılamayı hedefleyen eğitim hizmeti aslında, yaparak-yaşayarak öğrenme ve yabancılaşmayı ortadan kaldıran politeknik eğitim anlayışının önemine vurgu yapmaktadır (Uçkaç, 2019). Bununla birlikte, politeknik eğitim anlayışı, sadece üretim ve çalışmayla sınırlı olmayıp bireylerin mutluluğunu ve yaşamdan haz almasını da önemsemektedir. Politeknik eğitim felsefesinde okullarda oluşturulan eğitim ortamlarında bireyler haz alıp mutlu olacağı süreçlere dâhil edilmeli anlayışı savunulduğundan politeknik felsefenin eğitime en önemli katkısı; bilimsel düşünme süreçlerine katılan bireyler üretken ve mutlu olduğunda toplum da mutlu olacaktır, anlayışıdır (Karacaoğlu, 2014).

Sovyet Rusya Deneyimi ve İş Okulları

Bolşevik devriminden sonra (1917) Sovyet Rusya’da, eğitimde yeniden bir yapılanmaya girilmiş ve 1917-1931 yılları arasında yoğun bir devrimci eğitim uygulanarak, eski ilkeler kaldırılmış ve sosyalist teori uygulanmıştır. Karl Marx’ın John Bellers, Charles Fourier ve Robert Owen’in fikirlerine dayanarak önerdiği politeknik eğitim anlayışı, 1919’daki 8. Parti Kongresinde “komünist eğitim ilkeleri” adı altında kabul edilmiştir (Ergün, 2009). Sovyet Rusya’da sosyalist üretimin gelişimiyle üretim süreci ve eğitim arasındaki çelişki ortadan kaldırılmış ve politeknik eğitim vasıtasıyla bilgi toplumsallaştırılmıştır (Candan ve Işık, 2019). Sovyet Rusya deneyiminde politeknik eğitim anlayışıyla eğitimin

merkezine emekçi insan profili konulmuş (Krupskaya, 2013) ve bireyin üretim içinde, çok yönlü olarak yetişmesi öncelenmiştir. Politeknik okulun planlaştırılmasında Sovyet Reform pedagoglarının önemli bir yeri vardır ve bu pedagoğlardan Blonski, Krupskaya ve Makarenko en çok bilinenlerdir (Aytaç, 1971).

Blonski, K.Marx'ın Kapital'inden aldığı, *“Belli bir yaşın üzerindeki tüm çocuklar için üretici işi ders ve jimnastikle birleştirecek, yalnız toplumsal üretimi artıracak bir yöntem olarak değil, aynı zamanda her bakımdan gelişmiş bir insan üretmek için biricik yöntem olarak geleceğin okulunun özü, fabrika sisteminden çıkmaktadır”* şeklindeki alıntıyı “iş okulu” kitabının ana görüşü yapmıştır. Bu anlayıştan hareket ederek Blonski, okul ve endüstriyel üretimin organik bağlılığını temellendirmiş ve sosyalist genel eğitimin amaç ve içeriğini belirlemeyle birlikte politeknik bir eğitim anlayışı geliştirmiştir. Onun düşüncelerinde, öğrencilerin yalnız maddi üretimdeki işleri değil, aynı zamanda zihinsel işleri, tüm derslerde yöntem olarak iş, aktivite ve bağımsızlığın desteklenmesi vardır (Blonski, 1990).

Blonski, “İş okulu” isimli eserinde, iş okulu düşüncesine getirilen farklı yorumlamaları eleştirmekte, Kerschensteiner'ın el işine dayanan iş okulunu ve halkçı iş eğitimi eğilimlerini tamamen reddetmektedir. Ona göre politeknik öğretim ve genel eğitim bütün olarak alınmalı, okullarda bilginin hareket noktası pratik çalışmalar ve üretim olmalıdır. Eğitimin nihai amacı ise, çocuğu modern endüstri kültürüne egemen kılmaktır (Blonski, 1990).

Bu noktadan hareketle Blonski, çocukların yaşlarını ve gelişim özelliklerini de göz önüne alarak yapabilecekleri karakteristik faaliyet türlerini planlamıştır. Ona göre, okul öncesi dönemde çocuk oyunlarından hareket etmeli, bu ilk çocukluk döneminde (3-7 yaş) çocuğun özgür uğraşları desteklenmelidir. Bu dönemde taklit yoluyla öğrenmeye yatkın olan çocukların, toplumdaki yetişkinlerin

çalışmalarını, hareket ve faaliyetleri ile makine ve mekanizmaların hareketlerini gözlemlemeleri desteklenmelidir. Saatlerce bir sobacının çalışmasını seyreden, bir inşaat işçisi ya da başka birisini gözlemleyen, kendisini bir makinanın çalışmasına kaptıran ve oradan ayrılmayan, iç mekanizmasına bakmak için oyuncuğunu bozan, çeşitli aletler, mekanizmalar ve faaliyetler yapan çocuklar herkesçe bilindiğine göre, bu zengin materyallerden sonuna kadar yararlanılmalıdır. Tüm bunlar çocuğun yapıcı taklidinin konusu yapılmalı, çocuğun yaratıcılığı, iş ve teknikle desteklenmelidir (Blonski, 1990).

8-13 yaşlarındaki çocukları içine alan *1. devre iş okulunun* amacı, öğrencilere tarım, doğa ve toplumbilim, teknik ve endüstri alanlarında temel öğretim vermektir. Yaz ve kış aylarına ayrılan plana göre Blonski, çocukların tarım çalışmalarına, ev işlerine (mutfak işleri, düzenleme ve temizlik işleri, hasta bakımı vb. gibi sosyal çalışma) katılmalarını beklemekte, daha sonra tarım makinalarını tanımayı, endüstri işletmelerine gezileri, çeşitli zanaatları gözden geçirmeyi ve temel aletlerle pratik olarak uğraşmayı bir zaruret olarak görmektedir. Burada dersler, iş eğitime ve üretici işe uydurulmakta, geleneksel derslerden vazgeçilmektedir (Blonski, 1990).

14-18 yaşlarındaki çocukları içine alan *2. devre iş okulunda* ise temel amaç, işletmelerdeki faaliyetler ile gençlik evindeki uğraşların ve serbest zaman faaliyetlerinin kaynaştırılmasıdır. Blonski'ye göre, gençleri toplumsal işletmelerde sadece çalıştırmak pedagojik değildir. Gençlerin bedensel, zihinsel ve duygusal gelişimlerini desteklemek için gençlik çağına uygun bir biçimde onları spor, edebiyat ve sanatsal etkinliklerle de tanıştırmak gerekmektedir. Atölye dışında; ancak iş atölyesiyle de organik bağlılık içinde olan bu kuruluşlara "gençlik evi" denebilir. Burada gençler serbest zamanlarını iki şekilde geçirirler: Üretici için en iyi şekilde anlaşılmasına yarayan bilimsel çalışmalar ve sanat etkinlikleri ile spor ve sanatsal ilgi gruplarının yaptığı etkinlikler. Burada

gençlerin herhangi bir spor ya da sanat dalında, en az yarım yıl kalmak koşuluyla gruplar arasındaki geçişlerine izin verilmektedir (Blonski, 1990).

Gençlerin, spor ve sanatsal etkinlikler arasındaki geçişleri fabrikadaki çalışma hayatında da aynı şekilde organize edilmektedir. Gençler yılda iki kez başka bir atölyeye geçmekte, iş alanlarını değiştirmektedir. Bu şekilde gençler bir yandan çeşitli üretim alanlarını tanımakta, diğer yandan belirli bir meslekte uzmanlaşma olanağı elde etmektedir. Örneğin gençler, bir yandan tekstil endüstrisinden metalürji ve kimya endüstrisine, buradan da inşaata ve (yazın) tarım endüstrisine geçmekte, diğer yandan da ağaç işlemeciliğinde uzmanlaşmaktadırlar. Gençler günün yarısında fabrikada, atölyelerde çalışmakta; geri kalan kısmında ise bilimsel çalışmalar ile sanat-spor etkinliklerine vakit ayırmaktadır (Blonski, 1990).

Blonski'ye göre çocuklar ve gençler torna tezgahlarında, makinalarda, okul atölyelerinde, fabrikalarda ve işliklerde coşkuyla çalışmışlar, emekçi ve bilimsel olarak yetiştirilmiş bilinçli yurttaşlar olarak yetişmiştir. Yani başlangıçta ütopya olarak görülen değişim, politeknik eğitimle gerçeğe dönüşmüştür (Blonski, 1990). Blonski'ye göre bu politeknik eğitim, hem tabiata hem de topluma yön verecek insanları yetiştirmiş ve üretici işten hareket etmek suretiyle, “yeni bir toplumun” yaratılmasına katkıda bulunmuştur (Aytaç, 1971).

Sovyet Reform pedagojisinde yer alan diğer önemli bir isim de N.K. Krupskaya'dır. Lenin'in hayat arkadaşı olan Krupskaya, aynı zamanda bir pedagoğ olup Sovyet Rusya'da politeknik okul reformlarının gerçekleştirilmesinde önemli roller üstlenmiştir (Aytaç, 1971). Krupskaya (1994)'ya göre, okulların endüstriye meyilli olması bir zorunluluk olmakla birlikte burada dar bir bakış açısı olmamalı, genel eğitim okulları ve kursları politeknik eğitimle adeta çevrilmelidir. Gençler, ancak bu sayede, çalıştığı fabrikanın karşılaştığı ekonomik görevleri daha iyi anlayabileceklerdir. Okulların

politeknikleştirilmesinin gerekleri kitlelere daha iyi anlatılmalı, politeknik okullarda çocukların bilgi edinme, çalışma ve okuma gereksinimlerine karşı bilinçli bir tavır sergileyecekleri anlaşılmalıdır (Krupskaya, 1994). Krupskaya, müreffeh bir ülke için politeknik eğitimin bir zorunluluk olduğunu vurgulamakla birlikte mesleki eğitim ve politeknik eğitimin birbirine karıştırılmamasının gereğine vurgu yapmaktadır. Ona göre politeknik eğitimde çok daha fazlası vardır. Bu durumu ve politeknik eğitimin uygulanma biçimini bir örnekle şöyle açıklamaktadır:

Okul, gençlere elle veya makine ile eğirme veya dokumayı öğretmeyecek; ancak bir imalathanede çalışırken bilmeleri gereken birçok şeyi öğretecektir. İlk olarak öğrenciye, tekstil endüstrisinin dünya ve ülkemiz ekonomisindeki oynadığı rol tanıtılacaktır. Bu, ona tekstil endüstrimizin nasıl geliştiğini gösterecektir. Tekstil merkezlerimizin nerelerde olduğunu öğrenecektir vb. Sonra imalatta hangi hammaddenin kullanıldığını öğrenecektir. Öğrenciye hammaddelerin özellikleri ve yetiştirilişinin ve depolanmasının geliştirilmiş yöntemleri tanıtılacaktır. O, üretimin çeşitli dalları ve gerekli uzmanlıklarla üretimi ve onun atölyelerinin bilgisini alacaktır. Makinaların nasıl kurulduğunu, bu makinaların planlarının nasıl çizildiğini, tekstil üretiminin nasıl geliştiğini ve hangi geliştirmelerin etkili olabileceğini öğrenecektir. Özel atölyelerde değişik türde tezgahlar görecektir, onların nasıl kullanılacağını öğrenecektir. Ve bu ona yeni makinaların eski makinalardan farkını, yeni makinaların eski makinalardan daha iyi olduğunu gösterecektir. Onların bakımını ve herhangi birini çalıştırmayı öğrenecektir. En sonunda herhangi bir makinanın çeşitli yöntemlerle nasıl çalıştırıldığını okuyacaktır. Ayrıca okul, öğrencilerin üretim üzerine ilgilerini ve

üretimin mümkün olan en yüksek düzeye yükseltilmesi isteğini artıracaktır. Diğer yandan fabrika yetiştirme okulu öğrenciye, fabrika ve işyerlerinde emeğin örgütlenmesini tanıtacak ve bu yüzden nereden olursa olsun öğrenciler, bireysel ve kolektif emekle karşılaşacaktır. Okul ona, zorunlu ve sağlıklı çalışma koşullarını yaratmayı öğretecek, emeğin korunmasının ve herhangi bir işletmede özellikle tekstil üretiminde endüstriyel güvenliğin temellerini tanıtacaktır. Son olarak, fabrika yetiştirme okulu onlara, yurttaki ve dünyadaki sendika hareketinin tarihini öğretecek ve işçilerin, özellikle tekstil işçilerinin, dünya çapında yürüttükleri savaşımı anlatacaktır. Bütün bunlar öğrenciye, yarın gereksizliği ispatlanabilecek dar bir meslek vermiyor, tersine geniş politeknik eğitim; fabrikaya deneyimsiz bir yardımcı ve engelleyici bir işçi olarak değil, olgun ve usta bir işçi olması için gereken çalışma alışkanlığını veriyor (Krupskaya, 1994:227-228).

Krupskaya'nın gerçekleştirmeye çalıştığı politeknik okul, Blonski'nin "endüstriyel iş okulu" na çok yakın durmaktadır. Sonuç itibarıyla Krupskaya, öğretimin üretim işi ile birleştirilmesini bir zorunluluk olarak görmekte ve bu sayede çocukların işe ve çalışan insanlara karşı sevgi duymalarının mümkün olacağını düşünmektedir (Aytaç, 1971).

Sovyet Reform pedagojisinde yer alan diğer önemli bir isim A.S. Makarenko'dur. Makarenko, Marksizmin ilkelerinden hareket ederek geliştirdiği, "Kolektif eğitim" görüşü ile, modern Sovyet eğitiminin kurucularındandır. Rusya'nın eğitim şartlarına uyup uymadığı araştırılmaksızın Avrupa okul reformu planlarının, yani burjuva eğitim ilkelerinin olduğu gibi aktarılmasına karşı çıkıp kendisi tarafından kurulup yönetilen "iş kolektiflerinde" eğitim ile üretici işi dâhiyane bir senteze ulaştırmıştır (Aytaç, 1971).

Makarenko 1919 yılında müdür olarak atandığı bir ilkokuldaki eğitim sorunlarını gözlemlemiş ve 1922 yılında eğitim bilimlerindeki temel sorunları şu şekilde açıklamıştır (Makarenko, 2008:19):

1-Eğitbilimsel alanda bilimsel bir araştırma yöntemi yaratılmalıdır. Çocuk, eğitbilimsel araştırmaların amacını oluşturmamalı, bilimsel eğitbilim araştırmalarının amacı olgu (fenomen) olmalıdır.

2- Tamamen organik olan çocuk kolektifine en büyük ilgiyi göstermeli, bunun için en başta öğretmenlerin psikolojisi değiştirilmelidir.

3- İyi bir okulun her şeyden önce, sınıfta uygulanan iyi yöntemlere değil, bilimsel bir temelde örgütlenmiş etkiler sistemine ihtiyacı vardır.

4-Psikoloji, eğitim biliminin temeli olmak yerine, eğitbilimsel yasaların gerçekleşmesi sürecinde bu bilimi devam ettirmelidir.

5-Rusya'daki iş okulunu tamamen yeniden düzenlemek gerekmektedir. Rus okulunun temelindeki iş, zor bir emek biçimi almamalı, herkesin çıkarı için bir kaygı taşınmalıdır. Okul ancak, bir işletme gibi düzenlenerek sosyalist yapılabilir.

Yukarıdaki görüşleri doğrultusunda Makarenko, her okulun, kolektifin, ortak amaçları olması gerektiğini düşünmekte ve üretim etrafında birleşmeyi savunmaktadır. Aslında ona göre geleceğin okulları “üretim okulları”dır (Makarenko, 2008).

3. TARTIŞMA ve SONUÇ

Başta Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkeler olmak üzere, birçok ülkede verimli sonuçlara ulaşan politeknik eğitim, günümüzde hala önemini korumaktadır. Kuramsal bilgi edinimini öncüleyen geleneksel eğitim anlayışına karşıt olarak politeknik eğitimde bireyden, insan için yararlı ve kullanışlı olanı üretirken iş araçlarını da kullanabilme yetisini geliştirmesi beklenmekte, bireyin doğayı tahrip etmeden, insanlığın yararına doğa üzerinde egemenlik kurması amaçlanmaktadır. Bununla birlikte kuram ya da uygulamaya tek taraflı bir ağırlık verme yerine kuram ve uygulamanın iç içe geçtiği bir eğitim düzeni oluşturulmakta ve eğitim uygulamaları üretimi hedefleyerek ilerlemektedir. Bu şekilde bireyin pek çok üretim alanını tanıyarak yetişmesi ve çok yönlü gelişmesi beklenmektedir. Böylelikle eğitim ve yaşam arasında gerçeğe dayalı bir ilişki kurulduğu söylenebilir.

Ülkemiz özelinde düşünüldüğünde politeknik eğitimin, eğitim sistemimiz içinde uygulanabilirliği tartışmalıdır. Geçmişte kısmen köy enstitüleri program ve uygulamaları ile günümüzde de önemini koruyan mesleki ve teknik eğitim, politeknik eğitimle kıyaslanabilir. Ancak politeknik uygulamaların temelinde “üretim için eğitim” anlayışının olması ve böylece “sosyalist ideoloji” nin güçlendirilmeye çalışılmasının önemli bir fark olarak belirdiği görülmektedir. Yani mesleki ve teknik eğitim uygulamaları ile köy enstitülerinde yer alan “iş içinde üretim” politeknik eğitimle benzerlik gösterse de temelde ulaşılmak istenen ideolojinin farklılığı görülmelidir.

Politeknik eğitimde genel itibarıyla komünlere ayrılan çocuk ve gençlerin fabrikalarda, atölyelerde, işliklerde vs. -üretimin olduğu her yer de- “endüstriyel iş” sürecine aktif olarak katılması beklenmekte ve bu doğrultuda “sınıfsız toplum ideali” hedeflenmektedir. Bu sebeple eğitim süreci ve “yeni bir toplum” ideali düşünüldüğünde politeknik eğitimin ülkemizde tamamiyle uygulanması

mümkün görünmemektedir. Halbuki eğitim uygulamalarında, politeknik eğitimin felsefesinden yararlanmak düşünülebilir ve bu doğrultuda birtakım düzenlemeler yapılabilir. Öncelikle öğretmen yetiştirme sistemi yeniden ele alınabilir ve teknik bakımdan da donanımlı öğretmenlerin yetiştirilmesi düşünülebilir. Bu şekilde yetiştirilen öğretmenlerin rehberliğinde öğrenciler, gerçek hayat problemlerinden yola çıkarak hayatta karşılığı bulunan gerçek işlerde/etkinliklerde aktif olarak çalıştırılabilir ve bu doğrultuda öğrencilerin üretim sürecinde çalışarak elde ettikleri ürünleri satmalarına fırsat verilebilir. Böylelikle birey, hayatın temelinde yer alan ekonomik faaliyetlerle erken yaşlarda tanışabilir, dolayısıyla okul ve yaşam arasındaki yakınlaşma önemli bir düzeyde gerçekleştirilebilir. Ayrıca bireyi ön plana çıkaran eğitim programları yerine, politeknik eğitim için önemli kavramlar olan “toplumculuk ve iş bölümü” nün işlendiği eğitim programları oluşturulabilir.

KAYNAKÇA

- Akpınar, B. (2011). *Eğitim programları ve öğretim*. Ankara: Data Yayıncılık.
- Akyüz, Y. (2001). *Başlangıçtan günümüze Türk Eğitim Tarihi*. (8. Baskı) İstanbul: Alfa Yayınları.
- Aslan, B. ve Topçu, İ. (2010). Politeknik eğitimin ortaya çıkışı ve uygulamaları. *E-İnternational Journal of Educational Research*, 1(2), 17-34.
- Aytaç, K. (1971). *Politeknik eğitim reformları (teori ve uygulamalar)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Baltacıoğlu, İ.H. (1938). *Toplu Tedris*. İstanbul: Sebat Basımevi.
- Blonski, P.P. (1990). *İş okulu eğitim sorunlarının çözüm yöntemi olarak Marksizm*. (1. Baskı). (Çev. T.Yılmaz), İstanbul: Sorun Yayınları.
- Bolat, Y. (2017). *Türkiye’de mesleki ve teknik eğitimin mevcut durumu ve farklı ülkelerle karşılaştırılması*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Candan, H. ve Işık, M. (2019). İdeolojik devletin siyasal toplumsallaşma aracı olarak okulun işlevi: Kavramsal bir analiz. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24(3), 567-585.
- Demirel, Ö. (2004). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Demirtaş, H. (2002). Eğitim üzerine. E.Toprakçı (Ed.) *Eğitimde alternatif paradigmlar* (321-365). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Ergün, M. (2009). Rus eğitiminde batılılaşma çabaları ve reformlar. *Journal of Theoretical Educational Science*, 2 (1) , 31-56.
- Erkılıç, T. A. (2013). Eğitim felsefeleri açısından köy enstitüleri. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9, 1-19.
- İnal, K. (2010). Politeknik eğitimin tarihi ve temelleri. [https://elestiripedagoji.blogspot.com / 2010 / 11 / politeknik –egitimin –tarihi -ve-temelleri.html](https://elestiripedagoji.blogspot.com/2010/11/politeknik-egitimin-tarihi-ve-temelleri.html) adresinden 02/12/2020 tarihinde alınmıştır.

- Karacaoğlu, Ö. (2014). Eğitimi ve eğitimde program geliştirmeyi etkileyen gelişmelere genel bir bakış. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3 (5) , 91-109.
- Kaygısız, İ. (1997). Eğitim felsefesi ve Türk eğitim sisteminin felsefi temelleri. *Eğitim ve Yaşam*, 8, 5–15.
- Krupskaya, N.K. (1994). *Eğitim Üzerine*. (4. Baskı)(Çev. H.Akyol). İstanbul: Yorum Yayınları.
- Krupskaya, N. K. (2013). *Lenin ve halk eğitimi*. (Çev. Özgür Metin Demirel), İstanbul: Evrensel Basım Yayıncılık. https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=xSACAwwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT3&dq=politeknik+e%C4%9Fitim&ots=C-s5yC12P_1&sig=YM_30S7_qMFZ3_QppTn_hYxat_Nalp0&redir_esc=y#v=onepage&q=politeknik%20e%C4%9Fitim&f=false adresinden 24.03.2021 tarihinde indirilmiştir.
- Makarenko, A.S. (2008). *Makarenko eğitimbilimsel görüşleri, yaşamöyküsü, anı ve notları*. (Çev. Ş.Ünsaldı). İstanbul: Sorun Yayınları.
- Mala, N. (2011). *Cumhuriyetten günümüze ilköğretim programlarının faydacı ve ilerlemeci ekole uygunluğu bakımından değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Malatya.
- Ornstein, A.C. & Hunkins, F.P. (2014). Eğitim programı temeller, ilkeler ve sorunlar. A. Arı (Çev. Ed.) *Programın felsefi temelleri* (43-84) (Çev. S.Demiral). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Sönmez, V. (2011). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V. (2014). *Eğitim felsefesi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şahin, İ. ve Fındık, T. (2008). Türkiye’de mesleki ve teknik eğitim: Mevcut durum, sorunlar ve çözüm önerileri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12 (3), 65-86.

- Tekin, U., Sözen, D., Murat, M., Odabaşı, B., Şimşek, E. ve Özen, D. (2014). *Eğitimde program geliştirme*. Konya: Çizgi Yayınları.
- Toprakçı, E. (1995). *Eğitim Bilimi'nde teori ve pratik uyumsuzluğu sorunsalına farklı bir bakış*. Hacettepe Üniversitesi II. Eğitim Bilimleri Kongresi (6-8 Eylül 1995), Ankara.
- Tuncel, İ. (2014). Eğitimde program geliştirme. (3. Baskı). H. Şeker (Ed.). *Program geliştirmenin kuramsal temelleri* (19-70). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Türker, H.İ. (2004). Bilgisayar destekli grafik tasarımı dersinin gerekliliği. *Int.Educational Technology Symposium, Sakarya, Vol.I, 151-153*.
- Tyler, R.W. (2014). *Eğitim programlarının ve öğretimin temel ilkeleri*. (Çev. M.Emir Rüzgar ve B.Aslan). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Uçkaç, A . (2019). Neoliberalizm ve küreselleşmenin eğitim üzerindeki etkisi. *Mülkiye Dergisi, 43 (4) , 785-809*.
- Üstüner, M. (2002). Eğitim üzerine. E.Toprakçı (Ed.) *Eğitimin felsefi temelleri* (91-118). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Yörük, S., Dikici, A. ve Uysal, A. (2002). Bilgi toplumu ve Türkiye'de mesleki eğitim. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 12 (2), 299-312*.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Philosophical topics have always affected societies and schools. Societies and the schools that shape them have recently been undergoing a phase of change and transformation; it thus seems important to analyze and thoroughly understand the educational philosophy to start the movement of “re-evaluation” in education (Ornstein&Hunkins, 2014). Education philosophy, which shapes the goals of education and directs education programs and practices, is a whole set of disciplines, systematic ideas, and concepts. Education philosophy takes all of the elements of education into consideration and attempts to give meaning to education/interpret it as a whole. Education philosophy, as it forms the basis of education systems, should be evaluated from a critical perspective, analyzed in terms of the theories on which it is established, and be combined with sustainable education theories that serve the necessities of societies; culture of societies, and human qualifications should also be taken into consideration throughout this process (Fidan and Erden, 1987; cit. Tuncel, 2014).

Education philosophy should be thoroughly analyzed and understood to be able to use it as the line of standards and an elimination instrument in terms of final target behaviors (Tyler, 2014). Based on this understanding, the traditional education ideal, merely based on a “theoretical formation” was replaced with the idea of “scientific-technique” in the Soviet Union at the end of the First World War and in Eastern European countries at the end of the Second World War. The socialist understanding at the end of these wars was effective in changing education techniques.

Using polytechnic understanding in education systems became important as it was necessary to meet the necessities of a “scientific-technical revolution” (Aytaç, 1971). Polytechnic education, which firstly emerged at the end of the 19th and the beginning of the 20th century, gave priority and importance to the professional development of the individual besides his/her physical, mental, and artistic improvement. This approach can be perceived as a similar understanding which is necessary for modern education. It is still necessary to adopt an education philosophy that prioritizes improving the capacities of individuals while on the other hand educating them in line with the requirements of societies (Aslan and Topçu, 2010). When the Turkish literature is analyzed in this respect, it is seen that there is almost no study on the topic of polytechnic education and its practices (except for a few studies). This research

study, involving polytechnic education and its practices, is constructed under the light of the direct experiences and ideas of important thinkers who were pioneers in polytechnic education practices.

Method

The historical research method is used in this research study. This research method is based on researching the past phenomenon of states, objects, and subjects that existed, or analyzing the relationship of a given problem with the past or present (Ekiz, 2003). The document analysis method is used in this study to collect data. This analysis method is based on analyzing the written materials that involve information about a target phenomena/phenomenon (Yıldırım and Şimşek, 2011).

The purpose of the data collection process is firstly to reach primary sources; the works of pioneer thinkers in the education field are collected for this purpose. As it was impossible to collect data from individuals in this research study, it doesn't require "Ethics Committee Approval".

Findings, Conclusion and Discussion

According to the philosophy of polytechnic education, the goal of an education program should be to train individuals with a multi-dimensional perspective, ensure they dominate nature, develop productive powers; there should be some specific basic principles in education programs. These principals are: "There should be coherence between theory and application, schools should be the centers of production just like industrial institutions, co-working, cooperation, and production understandings should be ensured to create a collective consciousness, personality development should be prioritized, dialectic reasoning should be taught, physical and art education should be parts of the program besides ideological education". Besides these important principals, some specific points should be taken into consideration in polytechnic education; students' use of dialectical reasoning, their participation in production, their role in the collective working force and society are some of the significant points to be considered in an education program based on polytechnic understanding (Sönmez, 2013).

Polytechnic education, successfully used in the Soviet Union and other socialist countries, is still important in today's world of education. At this point, it is important to note that the polytechnic education used in socialist countries was a reflection of dialectic materialism; however, the polytechnic schools in capitalist countries have a different type of understanding, it is thus important to separate these two understandings from each other. Polytechnic educations

in capitalist countries generally base their education process on application studies in environments that are similar to the business world; they focus on activities of occupational training. On the other hand, while profit-based production is important in capitalism, multi-dimensional improvement of individuals is supported along with the production process in the real polytechnic education practices (Aslan and Topçu, 2010; MOE, 2007; cit. Sönmez, 2011).

In the first reform period when the polytechnic education system was practiced (1918), Soviet Russia was a completely underdeveloped country. The movement of “becoming polytechnic” was started during Lenin’s period to meet all the educational and social demands of the country. Although there were some disruptions in the movement after 1923, the importance of polytechnic education became a significant issue again after 1952, which was in parallel with the development of the Soviet Union as an industrial country; this understanding in education continued with the school reforms in the following years (Aytaç, 1971).

It can be said that the practice of “Village Institutes” in Turkey was based on an understanding similar to polytechnic education. However, there was a highly significant point that separated this understanding from polytechnic education; the aim in these institutes was to train individuals for a single purpose: Becoming a teacher (Aslan and Topçu, 2010). Although it seems impossible to apply the understanding of polytechnic education in Turkey, educators might benefit from the philosophy of polytechnic education and some arrangements might be made in the education system.